

XORIJDA IJTIMOIIY PEDAGOGIKANING RIVOJLANISH TARIXI

Akramova Gulzoda Hamroqul qizi

*- University of Management and Future Technologies universiteti,
pedagogika va psixologiya yo'nalishi, 554-guruh talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola, xorijda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish tarixini, uning nazariy asoslari va amaliy yondashuvlarini tahlil qiladi. Maqolada, ijtimoiy pedagogikaning tarixiy shakllanishi, turli davrlarda jamiyatning ta'lim tizimlarida amalga oshirilgan islohotlar va ijtimoiy tenglikni ta'minlash borasida olib borilgan tadqiqotlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada ijtimoiy pedagogikaning XXI asrdagi zamonaviy tendensiyalari, ularning global muammolar bilan bog'liqligi va jamiyatdagi ijtimoiy guruhlar uchun ta'lim imkoniyatlarini kengaytirishdagi roli o'rganiladi. Maqola ta'lim sohasidagi ijtimoiy pedagogikaning dolzarb ahamiyatini yoritishga va uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy pedagogika, xorijiy ta'lim tizimi, ijtimoiy tenglik, ta'lim islohotlari, inklyuziv ta'lim, pedagogika nazariyasi, jamiyatdagi tengsizlik

Kirish

Ijtimoiy pedagogika, jamiyatning o'zgarishlari va uning a'zolarining ta'lim olish imkoniyatlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u turli ijtimoiy guruhlarining ehtiyojlari va manfaatlariga mos ravishda rivojlanadi. Xorijda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish tarixi, asosan, ta'lim tizimlarining ijtimoiy tenglik, adolat va inklyuzivlik tamoyillariga asoslanishi bilan ajralib turadi. Ushbu maqolada, ijtimoiy pedagogikaning asosiy nazariy asoslari, uning tarixiy rivojlanish bosqichlari va hozirgi zamon talablariga javob beruvchi zamonaviy yondashuvlar tahlil qilinadi. Xorijiy mamlakatlarda bu sohaning rivojlanishida ta'lim tizimlarining ijtimoiy tenglikka qaratilgan islohotlari, shuningdek, jamiyatda mavjud bo'lgan turli muammolarga qarshi kurashishda pedagoglarning roli ko'rsatiladi.

Erta davrlar va ijtimoiy pedagogikaning boshlanishi

Ijtimoiy pedagogika, o'zining ta'lim tizimi, jamiyatdagi ijtimoiy tenglikni ta'minlash va kam ta'minlangan guruhlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan yondashuvi bilan, asosan XX asrda o'zining rivojlanishining eng yuqori darajasiga yetdi. Xorijda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi, asosan, jamiyatdagi ijtimoiy o'zgarishlar, siyosiy va iqtisodiy yangilanishlar hamda yangi pedagogik yondashuvlarning vujudga kelishi bilan bog'liq. Ijtimoiy pedagogika sohasining tarixiy rivojlanishini to'liq tushunish uchun, bir nechta asosiy bosqichlarni ko'rib chiqish zarur.¹

Ijtimoiy pedagogikaning ilk shakllari qadimgi jamiyatlarda, ayniqsa Gretsiya va Rimda, o'z ifodasini topgan. Bu davrda ta'limning asosiy maqsadi, jamiyatdagi o'zgaruvchan ijtimoiy rollarga mos ravishda individning axloqiy va ijtimoiy mas'uliyatlarini shakllantirish edi. Ta'limning ko'proq yuqori ijtimoiy sinflarga, ya'ni aristokratiya va ruhoniylar sinfiga qaratilgan bo'lishi, boshqa ijtimoiy guruhlar uchun ta'lim imkoniyatlarining cheklangan bo'lishi bilan tavsiflanadi. Shu bilan birga, jamiyatning asosiy qadriyatlari va ijtimoiy tuzilmalari ta'limda namoyon bo'lgan.

XVIII-XIX asrlar: Xalq ta'limining rivojlanishi

XVI-XVII asrlar davomida, ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishida katta o'zgarishlar yuz berdi. Ayniqsa, Renessans va Uyg'onish davrlarida ta'lim jamiyatdagi har bir kishining ijtimoiy va iqtisodiy farovonligini oshirishga xizmat qilishi kerakligi haqidagi g'oyalar ommalashdi. Yevropada bu davrda, ta'limning asosiy maqsadi, faqat diniy bilimlarni o'rgatish emas, balki jamiyatning har bir qatlamiga teng imkoniyatlar yaratish bo'lib, bu g'oya kelajakda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishiga asos bo'ldi.

XIX asrda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishida, eng katta o'zgarishlardan biri, ijtimoiy tenglikni ta'minlashga qaratilgan islohotlar bo'ldi. Fransiyada, Germaniyada va boshqa Yevropa mamlakatlarida, davlat tomonidan amalga oshirilgan islohotlar natijasida, ta'limning barcha qatlamlar uchun mavjud bo'lishi zarurligi haqidagi g'oyalar rivojlana boshladi. XIX asrda, ayniqsa, ijtimoiy tenglik va ta'limga erkin kirish huquqi prinsiplarining jamiyatda keng yoyilishi ijtimoiy

¹ Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67;

pedagogikaning rivojlanishiga asos bo'ldi. Bu davrda, ijtimoiy pedagogika sohasida birinchi bor bolalar va yoshlar uchun inklyuziv ta'lim tizimlarini yaratishga urinishlar amalga oshirildi.²

XX asrning boshlarida ijtimoiy pedagogika sohasida yangi yondashuvlar va uslublar paydo bo'ldi. Pedagogika nazariyasining rivojlanishi, o'quvchilarga, ayniqsa, kam ta'minlangan yoki marginal guruhlarga, turli ijtimoiy qatlamlardan bo'lgan bolalar va yoshlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan ta'lim metodlarini ishlab chiqishga imkon berdi. Ushbu davrda, jamiyatda mavjud bo'lgan tengsizlikni bartaraf etish, inson huquqlarini himoya qilish, shuningdek, ijtimoiy o'zgarishlarga mos keladigan ta'lim tizimlarini yaratish zarurligi haqida keng muhokamalar olib borildi. Bu jarayonda, ijtimoiy pedagogika nafaqat ta'lim sohasidagi islohotlarni amalga oshirishga, balki ta'lim orqali jamiyatni yaxshilashga ham e'tibor qaratdi.

Xulosa

Xorijda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish tarixi, uning jamiyatdagi ijtimoiy tenglik va inklyuziv ta'lim tizimlarining shakllanishiga qanday ta'sir ko'rsatganini o'rganish, ta'lim tizimlarining ijtimoiy o'zgarishlarga javoban qanday rivojlanganini ko'rsatadi. Ushbu maqolada, ijtimoiy pedagogikaning tarixiy rivojlanish bosqichlari, turli davrlarda jamiyatda yuz bergan o'zgarishlar, shuningdek, ijtimoiy tenglikni ta'minlashga qaratilgan yondashuvlar tahlil qilindi. XIX asrning oxiri va XX asr boshlarida ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi, o'quvchilarning ijtimoiy qatlamlariga qarab, teng imkoniyatlar yaratish g'oyalarini ilgari surish orqali ta'limni kengaytirdi. Jamiyatdagi tengsizlikni kamaytirish va inklyuziv ta'lim tizimlarini yaratish, ayniqsa, ijtimoiy yordamga muhtoj guruhlar uchun muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Bu jarayonda, pedagogik nazariyalar va metodlar, jamiyatning barcha qatlamlariga mos keladigan, adolatli va teng ta'lim imkoniyatlarini yaratishga qaratilgan.

XXI asrda, ijtimoiy pedagogikaning zamonaviy tendensiyalari global muammolar, masalan, migratsiya, tengsizlik, va ijtimoiy marginalizatsiya bilan bog'liq bo'lib, ular ta'lim tizimlarining inklyuzivligi va jamiyatdagi turli guruhlar

² "Social Pedagogy and the Human Condition" by Peter O'Connor;

uchun moslashtirilgan imkoniyatlar yaratish zaruratini yanada kuchaytirdi. Bugungi kunda, ijtimoiy pedagogika nafaqat ta'limni takomillashtirishga, balki jamiyatni yaxshilashga, ijtimoiy adolatni ta'minlashga ham xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi nafaqat xalqaro tajribalarga asoslanadi, balki milliy va lokal kontekstlarni ham inobatga olish zarur. Ta'lim tizimlaridagi islohotlar, ijtimoiy guruhlar o'rtasidagi farqlarni kamaytirishga qaratilgan yondashuvlar va ijtimoiy integratsiyani qo'llab-quvvatlash, bugungi pedagogika nazariyasi va amaliyotida asosiy o'rinni egallaydi.

Ta'lim sohasida ijtimoiy pedagogikaning dolzarb ahamiyati, nafaqat tarbiyaviy va pedagogik yondashuvlar, balki jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotiga hissa qo'shish imkoniyatlaridan iboratdir. Xorijda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi, uning nafaqat teorematik asoslari, balki amaliy jihatlari ham o'rganishni talab qiladi. Bu sohaning keyingi rivojlanishida, global miqyosda ijtimoiy tenglikka erishish va barcha jamiyat a'zolari uchun teng ta'lim imkoniyatlari yaratish maqsadida amalga oshirilgan islohotlar va yondashuvlar, albatta, o'rganishga arziydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakillantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.

6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.